

O užitečnosti lingvistů

Květa Koževniková

Někde ve třetí obecné nás posedla hra na budoucnost. Na dlouhé úzké papírky jsme pěkně pod sebe sepisovaly /my dívky/ seznamy všech možných povolání - švadlena, prodavačka, lékárnice a tak podobně - papírky jsme pak vždycky stočily do ruliček a dávaly si je navzájem tahat. Bylo to napínavé. Se zavřenýma očima odrolovávat trubičku, pak v jednom místě říct dost! otevřít oči a podívat se na zabodnutý prst: hurá, stanu se horolezkyní! nebo akrobatkou! Vůbec nejvyšší metou však byla filmová hvězda. Vysoko ceněna byla rovněž učitelka a cukrářka. Naproti tomu z povolání nejubožejších byla metařka a ovšem úplně vespod pod žebříčkem všech hodnot stála flašinetářka a pak už jen žebračka - což svědčí o tom, že naše dětství se konalo v čase dalekém a docela jiném, než je dnešní.

Rozumí se, že ani jednou mi papírek neodroloval třeba literární vědkyni nebo lingvistku - což jsme vůbec mohly tušit, že taková zaměstnání existují? Copak jsou někde vidět? Ostatně dospělí o nich taky mají jen mlhavé představy. Pokud ještě děláte ve filologii něco tak evidentně užitečného, jako je třeba překládání nebo učení cizím jazykům, bere se to shovívavě na vědomí jako sice škrabáctví nebo tlučení hubou, ale co dělat, někdo to taky musí dělat. Jaké obrvoské úsilí však je třeba vynaložit jen na slušné zvládnutí nějakého jazyka nebo jen na slušné poznání jazyka vlastního, to už si málokdo dovede představit - nemluvě o tom, že překládání i učení předpokládají ještě řadu dalších kvalit a dovedností. Úplně mizerně jste ale na tom v očích světa vzdáleného písemnictví tehdy, když se zabýváte tak zvanou teorií.

A asi úplně nejhůř, když se té teorii říká lingvistika. Nemůžete přece každému na setkání vysvětlovat, že jen z důvěrného a detailního poznání jazyka se v praxi jednou může vypoulnout třeba dobrá učebnice, nebo že takový výzkum nejlépe srozumitelných hláskových spojení, nejkratších slov a významově nejsnáze uchopitelné výstavby věty může třeba usnadnit vypracování jazyka letištních hlášení, kde přece stručnost a jasnost je přímo základem bezpečnosti. Ostatně těžko říct, kde a v čem které teoretické poznání prospěje životu. Poznávat je však třeba.

Nicméně lingvista teoretik je na tom s hodnocením svého povolání spíš špatně. Když třeba přijede do lázní léčit si svůj žlučník, obvykle ani moc nevykládá, čím se v tom svém ústavu zabývá, neboť nikdo neriskuje rád nepochopení nebo dokonce posměšek. Však taky jen o svém ústavu pípne při prvním vzájemném oťukávání spolupacientů u stolu, hned se na něj nějaký samostatný projektant nebo referent zatlémí. To vy si vymejšlíte ty jazykové koutky do rozhlasu? Jestli se má říkat kterej trouba nebo která trouba, ha, ha, ha! Vaše starosti na mou hlavu! Pak jedete s týmž tlamou ve výťahu a on se rozveselí nad pěkným nápisem. V době poplachu PO výťah nepoužívat /vypnutý proud/ - ha, ha, ha, kdopak bude užívat výťah, když je proud vypnutej!, ale vy nevyužijete příležitosti a nebudete nad ním triumfovat, až ve svém pokoji se pak ťuknete do šela a rozmrzele si řeknete Proč já trouba mu neřek a vidíte, o tom by se měl napsat Jazykový koutek. Ale co. Však si ty ústrky vynahradím - jak?

O tom právě bude příští povídka

x

x

x

Létající kufr

Konference. Symposium. Kongres.

Pro laika samá vážnost, brejle, grafy a dychtivě vibrující mozky, až to v sálech - velkých, důstojných a zcela bezprašných - jen bzučí.

Určitě nejvíc vědeckého tajemna vyzařuje ze slova symposium: zní exkluzívně a připomíná antiku.

Jaké že dimenze má pro muže vědy taková konference-symposium-kongres? Mnohé. Jednak je to skutečně místo, kde se může poučit, jak myslí a pracují jinde a jiní a nechat si tím opylit myšlenky, aby v nich vzklíčily nové nápady a vydaly pak hojné plody. Takový mozek odborníka totiž připomíná ořešák: stojí sice osamocen, ale nutně potřebuje někde poblíž jiného kolegu ořešáka, aby si s ním mohl vyměňovat pyl svých květů. Také samozřejmě je pro muže vědy taková konference-symposium-kongres místo, kde může uvidět, jak vypadají ve skutečnosti ti, jejichž jména jsou mu známa z odborných publikací. Nemyslete si, to je strašně zajímavé, dokonce zajímavější, než uvidět třeba živého spisovatele románů. Toho si mohu představovat jako živého člověka, protože leccos o něm z té jeho knihy vím, třeba že zná dobře hanácké nářečí nebo že má přímo taneční fantazii nebo je vynikajícím znalcem vín, kdežto co obyčejného vím o takovém autorovi vědecké práce? Je to člověk citový? prostopášník? suchar? - a přece i tohle je uloženo v jeho práci, jenže to už musím být náramně zkušený, abych dovedl odhadnout, jaký člověk ji vytvaroval. Proto ve směru seznamovacím čeká muže vědy vždy plno překvapení a on to ví a těší se na ně. Ukáže se třeba, že autorem nějakého nesmírně svižného a originál-

ního výzkumu je obtloustlý rozšafa, kterého byste šacovali spíš na hostinského z Dolních Bavor. Nebo že autorem řady článků vynikajících exaktností myšlení není vůbec muž, ale tlustoučká řádová sestra středních let, to se ví, že odněkud z Itálie, s blýskavýma zlatýma brejličkama na kulatém nosíku. Někdy se ale také stane, že představa a skutečnost do sebe zapadnou jako zabroušené: třeba knihu zřetelně koketující povrchní moderností a efektem vskutku sepsal panáček, z něhož zrovna čišší snobství, jeho vzhled je hedvábný, mluva voňavá a přednášeje o něčem, přednáší vždy vlastně o sobě - to platí zvlášť ve vědách humanitních. Pak také muže vědy čekat na takovém setkání příjemná povinnost ukázat se sám světu. Pro něho, který je zpravidla zvyklý na nenápadnou až ušoupanou existenci mimo osvětlené tribuny, který většinou pilně kutá v ústraní a smolí své výzkumné zprávy, články, monografie s vědomím, že si je přečte - bude-li to dost dobré a bude-li mít štěstí - jen pár zasvěcenců, co těm jeho věcem rozumějí, pro něho je taková konference-symposium-kongres něco jako sjezd sekty, roztroušené po celém světě, setkání, na němž konečně i on může vystoupit na scénu a mít šanci, že dojde hlasitého aplauzu zástupu stejno-věrců schopných ocenit jeho řeholí a intelekt. Ba co víc - všude kolem i za zdmi sálu vládne atmosféra zdvořilosti a uctivého zájmu veřejnosti. Místní noviny otisknou zprávu, že to a to se koná tam a tam, na televizní obrazovce se na okamžik mihne zasedací sál, muži vědy bývají někdy dokonce označeni jmenovkami, které si nonšalantně zapomínají sundat s klopy, i když se odeberou k prohlídce místních památek nebo k nákupu do obchodů.

Ano. Ale co když je účastníkem té vědecké hostiny žena?

Dr. Eva L. vyndala kufr a nejprve uložila na jeho dno svůj referát, pečlivě přepsaný na stroji a podtrhaný červe-

nou tužkou v místech, která měla v úmyslu zvlášť vypíchnout, a opatřený závorkami tam, kde by se dal výklad eventuálně zkrátit. Pak ale zase referát vyndala a rozhodla se strčit si jej do kabelky - bylo do něho investováno příliš mnoho času a úsilí a nemohla si představit, že by ho dala z ruky, měla vystoupit na tak kompetentním a ještě k tomu mezinárodním fóru poprvé. No a pak se oddala těm nejpříjemnějším, i když rozčilujícím a vyčerpávajícím úvahám o tom, co do toho kufru vybrat ze svého šatníku. Kufr vědkyně nemůže být obrovský a nabitý jako kufr dámy jedoucí do lázní. Musí přitom obsahovat vše, co potřebuje žena, která nechce vypadat jen jako dobře jdoucí stroj na myšlení. Zvlášť je třeba uvážit trojí základní typ oblečení: v čem budu číst referát /nepřehnat to ani se střízlivostí, ani s nápadností, rozhodně však být elegantní/, v čem pojedu na nějaká ten výlet, prohlídku města paod. /nejlépe proměna v mladistvě vyhlížející sportovní typ/, a co budu mít na sobě na závěrečném večírku, koktejlu nebo něčem takovém, co se tam určitě bude konat /to už musí být skutečně něco žensky efektního, ale pozor! úplná proměna myslitelky ve společenskou blýskavici rovněž nevhodná/. A do toho všeho je ještě třeba zakalkulovat možné počasí.

Konečně byl kufr hotov. Ostatně to nebylo jen dílo okamžité inspirace, ale jen závěrečný akti dlouhodobého uvažování předem. Dr. Eva L. se šla osprchovat, protože onoho srpnového dne bylo vedro, to mimořádné tropické vedro, které se čas od času zmocní Prahy a udělá z ní rozžhavenou ohnivou pec. Rozhodla se, že si ten krátký let do Varšavy, kde počasí nemůže být o moc jiné, zpříjemní tím nejletnější oblečením, které vlastní, a vzala si na sebe prostínek bílé plátěné šaty bez rukávů s černými puntíky kolem širokého výstřihu, šaty vyrobené naším oděvním průmyslem a prodávané za pouhých sto dvacet korun. Do ruky vzala kabelku a lehký bílý

svetýrek. A v tomhle oblečení také zmizela z očí doprovázející rodiny, osmileté dcery, dojaté babičky a manžela, klasicky spokojeného s vyhlídkou na pár dní změny.

Přeneseme se teď rovnou oblečeným modrošírem na místo děje a vynecháme ten vzrušující nadmračný zážitek, kdy se napřed na zemi všechno menší a menší, až je z toho najednou jen taková zelenohnědá maketa s modelem vesnice a modelem starého hradu a modelem městečka -

Pak se přes to všechno protáhne šlem oblačného kouře a ten houstne a už je tu pára, už to dole zmizelo, jen sem tam se v mlžných kupkách na vteřinu objeví zelená trhlina a drc a jsme ještě výš a dva drcy a jsme docela vysoko, mlžné moře už je hluboko pod námi a my plujeme mraky: některé vypadají jako naškrobená fižička, jiné jsou načepýřené bílé chomáčky, jako by to byli spící oblační ptáčci, zase jiné jsou zubaté bílé nadštiky, a pak jsou tu popelavé mlžiny a celý růžový vzorník červánků a potulná kouřová znamení slunečního ohně -

ale dost, opravdu vynecháme ten nadmračný zážitek, začneme klesat a nalítávat v kruzích na město a drc do země a už jsme tu.

Zase je tu tedy letiště, stejné horko jako v Praze, ale jiné uniformy kolem a hluk řeči plný polských sykavek, razítko do pasu, zavazadlo -

ouha, to právě ne.

Stala se ta náhoda, která v literatuře zní jako vymyšlená anekdota a v životě jako napodobená literární zápletka. Zavazadlo nebylo a šest cestujících z Prahy, které ta smůla potrefila, zvládlo ihned a bezpečně a navždy polské slovo "valizka" ve všech pádech, jak si ho mezi sebou skoro dvě hodiny přehazovali celníci, úředníci a zřízenci letiště tak

dlouho, ža se zjistilo, že v Praze bylo šest zavazadel omy-
lem naloženo do některého jiného letadla a teď jsou buď v
Paříži nebo v Moskvě nebo letí do Káhiry nebo jiné světové
štace, zkrátka zatím nejsou.

Přijďte zítra, to už tu určitě budou.

■ Takové náhlé vybočení z předpokládaného chodu věcí je
situací, v níž se ovšem každý chová jinak. Dr. Evě L. pře-
devším zatrnulo při pomýšlení, že by teď její referát lítal
někde v povětří, a pochválila se v duchu za to, jak prozí-
ravě jej uložila v kabelce. Tím pro ni věc rychle ztratila
na tragičnosti, v níž se právě zmítal jeden spolupasažér z
Prahy, který lkal nad podklady k zítřejšímu jednání ulože-
nými v kufříku, a jež právě drtila jednu paní v cestovním
kostýmku, docela zničenou z pomýšlení, že dnes v noci nebu-
de moct spát ve svém pyžamu. Dr. Eva L. si řekla výborně,
je tu malé dobrodružství, odjela autobusem do neznámého,
teď už skoro nočního a už proto vábného města, vyhledala
hotel, kde měla být ubytována, a tam se ohlásila u slečny,
která seděla v rohu u takového stolečku s velkou cedulí
účastníci symposia. Slečna jí přivítala, zapsala, vydala
jí černou aktovečku plnou cyklostylovaných materiálů ke
všem zasedáním a sdělila jí číslo pokoje. Kde máte zava-
zadla? Valizky? zeptala se a Eva jí odpověděla důstojně
Mám jen tohle, zakývala svou kabelku a svetárkem a vychut-
návala překvapený obličej té dívky.

V pokoji si pak zakázala tesknit po svých pantoflích,
zubním kartáčku a jiných vymoženostech a věnovala se raději
prohlížení materiálu z černé aktovky. S uspokojením zjistila,
že její referát bude pozítří, to bylo dobré umístění,
na začátku totiž člověk riskuje, že bude říkat přítomným
něco, co je pro ně úplně banální, na konci zas, že jen bude
z valné části opakovat již řečené. Pak ještě probrala seznam

účastníků. Potěšilo ji, že uvidí některé své známé, ale těch moc nebylo, protože k vědecké špičce ani podšpičce rozhodně nepatřila a taky byla ještě poměrně mladá na to, aby znala široký okruh kolegů z celého světa. Pak se uložila do postele a snažila se filozoficky uvažovat o potvorných schválnostech civilizace. Jen aby zítra bylo taky tak teplo.

Naštěstí bylo ráno krásné, a tak se rozhodla, že si nedá ujít zahajovací ceremoniál, který se měl konat v deset hodin. Pro svůj kufr si zajede na letiště za poledne. A teď, co se dá dělat, půjde na to zahájení ve svých bílých šatičkách za sto dvacet korun.

Každá taková konference-sympozium-kongres dodržuje jistý ustálený, obecně přijatý rituální model, to už dr. Eva L. znala z domácích zkušeností. Bodem prvním je příjezd, který žel, je roztroušený v prostoru a nedá se tedy dost dobře pozorovat. Už při něm se ovšem tisknou ruce, rozpřahují náruče a nadšeně hlaholí, jako by se tu chystal sjezd rodáků nebo absolventů stejné školy, případně rozsáhlá sešlost příbuzných na pohřbu. Hned padají dotazy po zdraví a dětech, a ještě téhož večera u vína co že dělá James, Hinrichs, madame Oignard a Nikita Petrovič, prof. Sizuko, Franz Kutschera nebo Harald Gustafsson, kdo teď spolupracuje s kým a na čem, kdo měl úspěch a kdo utržil ostudu, kdo toho nechal, koho vyhodili ze sedla, kdo si koupil dům, kdo umřel, oženil se, vyznamenal se nějakou pikantní milostnou aférou - zkrátka zájmy na chlup takové jako v nějaké malé, navzájem se pozorující, všelijak kamarádící i nevražící vesnici, jenže ty chalupy jsou trochu víc rozházené po všech stranách světa. Celou sešlost pak lze poprvé obhlédnout na slavnostním zahájení, které už z toho důvodu jen moc málokdo vynechá. Takže dr. Evu L. přece jen mrzelo, že se tu uvede v tak prostinkém oděvu.

De velkého sálu se dostavili všichni ještě svěží a plni chuti do díla i chtiví podívané a napjatí jako koníci před startem. Zatímco u předsednického stolu se odehrávala nejméně zajímavá část úvodního rituálu, slavnostní projevy, v nichž pět řečníků po řadě dlouze ujišťovalo, že toto setkání bude především pracovní a bude se krutě šetřit časem, oddávala se Eva pozorování účastníků. Nejdřív věnovala pozornost přirozeně části ženské. Takové vědecké společenství se chová tak trochu i jako koedukovaná třída. Vedle soupeření všech ve všem je tu hřiště pánské, kde chlapečci hrají mezi sebou o první místa, a hřiště dámské, kde holčičky zas soupeří o místo první dámy oboru, přičemž oba tábory se navzájem bedlivě po očku pozorují a moc jim záleží na tom, aby jejich výkony došly patřičného ocenění na druhé straně. Proto je důležité na začátku odhadnout zejména své partnery stejné základní kategorie, a to po všech stránkách. Obhlídka ženské části symposia nedopadla zrovna povzbudivě. Podle jmen účastnic ru čekala silná konkurence a podle zevnějšku zřejmě také. Vypadám jako služtička, kterou omylem pozvali na dvorní ples, pomyslela si Eva a utěšila se myšlenkou, že to odpoledne napraví, hned jak bude mít svůj kufr.

Mezi pánskými kolegy uviděla profesora Miladinoviče, a to ji potěšilo. Byl to krásný prošedivělý starší pán, vlastně už na prahu skutečného stáří, s ohnivým jižním pohledem a obrovskou vialitou ve vědě i společenském životě. Loni se mu trochu věnovala při jeho návštěvě v Praze. Bude tedy o koho se opřít.

Skončila slavnostní část a přešlo se k hlavnímu referátu, společnému pro všechny sekce. K tomu účelu jsou zpravidla vybíráni ti nejváženější a nejzasloužilejší pracovníci oboru. Neočekává se tolik od nich průbojnost a novost myšlenek jako spíš nadhled, shrnutí a vytýčení. Bývají to

většinou kmeti. Také tenhle kmet byl takový a všichni teď měli možnost uvažovat o tom, jak je asi těžké dopracovat se takové velkorysé jednoduchosti myšlení a prostoty výkladu. Pane na nebi, jak se proti tomu tváří učeně a namyšleně můj referát, říkala si Eva a rozhodla se ještě večer přečesat některé formulace a hlavně zaskromnit závěry. A už cestou na letiště o tom uvažovala, ačkoli jí krutě - protože si ve jménu kufru odepřela oběd - kručelo v břiše.

Ale zavazadlo nebylo.

Zase se tam sešlo všech šest potrefenců, znovu se rozčileně dohadovali se zaměstnanci letiště, ti byli nesmírně zdvořilí a ochotní, ale při nejlepší vůli nemohli vydat něco, co lítalo kdesi nad zeměkouli a nikdo nevěděl kde.

Teď teprve to začínalo být nepříjemné, ale Eva si ještě nechtěla připustit myšlenku, že by tady kufr ani do zítřka nebyl, v čem by proboha četla svůj referát. Prozatím to ovšem musí zvládnout jen tak. Bude jen zapotřebí zakoupit zubní kartáček a jiné drobnosti.

Když po návratu z letiště vstoupila do menšího sálu, kde se konalo dílčí zasedání její sekce, právě zahajoval svůj referát nějaký Angličan. To se dalo snadno poznat, i kdyby ten člověk nemluvil tak znamenitě anglicky a neměl u svého jména v seznamu účastníků poznámku GB. Takový zástupce ostrovní vědy, váží-li si sám sebe, musí totiž přednášet v oblečení pokud možno pohybných společenských kvalit a v co možná ležirní vnější úpravě. Nesmí také začít příliš vážně, anglický bontón velí, aby napřed pokud možno shodil a zironizoval sám sebe i své téma, případně svou vědu vůbec, nasadil laškovný tón, jako by o nic nešlo, pak teprv přešel k vlastnímu výkladu, ale i v něm někde uprostřed ucvrkl do publika nějaký ten sebezničující vtip.

Může třeba zahájit takhle:

- Koupali jsme se s přítelem v řece. To se Angličanům stává málokdy, ale stává se to. Můj přítel přeplaval řeku a zavolal na mně: Johne, jsi tam? Já na to: Ano, jsem pořád tady. Minili jsme totéž místo - tam, tady - jenže viděné z jiného hlediska. Těmto odlišným předpokladům mluvčích, tedy pragmatickému aspektu řeči, je věnován můj referát. Tedy, ehm... pokud se tak dá nazvat ta volná causerie, kterou bych vás rád pobavil, v teorii nejsem přeborník.

Kdyby Angličan tenhle sebezničující mrav nedodržel, byl by svými krajany pokládán za omezeného náfuku a důvěra v solidnost jeho bádání by tím beznadějně utrpěla. Po Angličanovi následoval jako úplný opak Němec středního věku ve vzorně vyfutrovaném saku, tváře vážné, pravítkovitého držení těla:

- Kritérium hic et nunc je, jak známo, součástí pragmatického komponentu prostředků funkčního charakteru, jejichž třídění nebylo dosud uspokojivě vyřešeno. Mějme výpověď s časovými operátory typu Před prázdninami... o prázdninách... po prázdninách. Podle Wuschovy klasifikační tabulky...

Každý z posluchačů hned viděl, že teď jde do tuhého a že musí dávat bedlivý pozor, chce-li obohatit své duchovno. Když se takhle u řečnického stolu vystřídalo pět mužů, vystoupila na podium žena. V sále bylo okamžitě cítit, jak příjemné je to osvěžení. Málo platné, jeden pól lidského světa je vždycky fádni. Byla to Polka a Dr. Eva L. si pilně dělala poznámky, referát jí zaujal, ale zároveň stačila ocenit tu ženu jako takovou.

Vědecké ženy to totiž mají pořád ještě dost těžké. Protože, jak známo, mají ve vědě za sebou poměrně málo historického času a dosud jsou - aspoň na sympoziích a jiných veřejných kolbištích - přece jen v menšině, trpí často jistou

psychickou rozkolísaností. Na jedné straně existuje v každé zemi už zcela vykrytalizovaný a mezinárodně vzatý na vědomí model učence pánského, podle jehož vzoru by bylo možné se řídit, na druhé straně žádný pánský vzor nemůže plně vyhovovat potřebám ženské nатуry. Z toho plyne dvojitá nebezpečí. Budete-li ten model v jakémkoli národním vydání napodobovat /dejme tomu se chovat sebejistě a s šedivou neosobností, jako že vám záleží jen a jen na faktech samých a myšlenkách o nich/, vyvoláte u mužů cosi jako naježený despekt a u žen něco závisti, leč i soucitu zároveň. Vyjdete-li naproti tomu na veřejnou vědeckou scénu cinkajíc všemi svými půvaby, vznikne nebezpečí, že budete mít úspěch, po kterém v tuhle chvíli zrovna netoužíte. Obklopí vás houf kolegů se zřetelným úmyslem co nejrychleji nasměrovat tok konverzace k tématům spíše neodborným. Váš starý profesor vám potřeše pravici a místo aby zaujal stanovisko k tomu, co jste přednesli - a v tuhle chvíli po tom toužíte, každý si přece chce ověřit, jestli je na správné cestě - pyšně zahlaholí: Pánové, paní kolegyně je nejkrásnější členkou mého vědeckého týmu. /A co má konfrontace způsobů členění prostoru v projevech různého typu?/ Pro vědeckou ženu to prostě vypadá na dilema: buď budou diskutovat k mému referátu, nebo budou říkat máte krásné oči. Achich ouvej, jak jen najít ten správný směr? Odložit ambice a upadnout do skromné ženské nevýraznosti, zaplňující jako tichá štafáž konferenční arény nebo kuňkající za katedrou své referáty, které, ať podávají sebeinteligentnější výsledky přemýšlení, jsou v tomhle balení absolutně nepřitežlivé? Jakmile se Dr. Eva L. trochu v tom vědeckém scutěžení zorientovala, rozhodla se pro sebe, že nezbývá než jít na to po svém, což, stručně řečeno, znamenalo asi toto: k tomu, aby je zaujaly přednášené myšlenky, nesmím ani zneužívat tribuny k účelu předestření svých půvabů, ani zas přestat být sama sebou. Věda

není vůbec jediná, věda je tolikrá, kolikrát je lidstvo, a ženské lidstvo má za povinnost vložit do svého uvažování svůj smysl pro každou drobnost, pro praktické využití věci a taky schopnost sepnout v pozorování dohromady jevy, které by nějakého znamenitě abstrahujícího fantastu nikdy nenapadlo vidět jako souvislé. Rozumí se, že o tom všem musím mluvit přirozeně a nesnažit se dělat ze sebe jelínka, když jsem srnka. A taky mi nesmí záležet na tom, aby mě uznávali muži, záleží na tom, aby mě uznávali ti, co věcem rozumí.

Už z těchto úvah je vidět, že Dr. Eva L. byla šikovná a dovedla vzít věci za správný konec. Ale taky, že byla přece jen začátečník, který nade vše touží po ocenění a obdivu pro sebe a je možná ještě té chiméře ochoten obětovat i víc, než co si zaslouží. Ostatně ono se řekne chiméra. Pohrdat oceněním a potleskem může být taky jen plod neschopnosti nebo hloupá mizantropie. Asi jen ten, kdo už prošel ohnem úspěchu a vzal si z něho poučení, ví, jak náhodně může být jeho plamen rozdmýchán /proto nepřičítat zásluhu jen sobě!/ i jak rychle může být uhašen energickým zákrokem zvenčí /a proto nelpět na něm přespříliš!/. Však také jen zcela ohnivzdorné lidské látky odolají žáru úspěchu bez úhony a dokáží stejnou měrou si ho vážit jako být na něm nezávislí.

Teď Eva poslouchala tu Polku, jak jemnými intonacemi, pauzami a lehkou gestikulací odstíňuje a dokresluje smysl svých slov a svou elegantní postavičkou vytváří podmanivý kontrast s přísným řečnickým pultíkem a černou tabulí za zády.

- Docházím k závěru, pohodila malinko hlavou, jako rodlávají mladé dívky a pohlédla sálu přímo do očí. - Nulová reakce v autentickém dialogu, tedy to, co se jazykově jeví jako nereplika, má zpravidla buď svůj komunikativní smysl /mlčím, protože dávám najevo, že nevím, chci mlčením urazit apod./ nebo je komunikativně symptomatická /v příjmu došlo

k šumu, adresát neslyšel/. Nemá ovšem povahu nulového znaku, neboť v dialogu je replika sice očekávaná, nikoli však závazná.

Živý potlesk. Také komunikativní replika, pomyslela si Dr. Eva L. Byla v tu chvíli tak spravedlivá, že pocítovala jen a jen uspokojení nad tím, že se někomu tak dobře daří uskutečnit její vlastní ideál.

Když odpolední zasedání skončilo, vyběhla si koupit ty nejnnutnější rekvizity, které jí chyběly k životu. S toaletou byla rychle hotová - stačilo se přičíslnout a šup na večeri a vrhnout se do víru společenského života symposia. Vlastně dneska ještě ne tak docela. Dokud nebude mít své vystoupení za sebou a nezíská jistotu, že to, na čem v poslední době pracovala, může být zajímavé a užitečné i pro jiné, nebude mít patřičný klid a náladu i pocit, že má právo chovat se jako rovnoprávný člen téhle společnosti.

A už tu byl první večer a s ním čilé hemžení zcela podle zmíněného obecného modelu. Nikdo nezahálel. Během takového večera se totiž dá dělat velké množství věcí. Mezi jiným je možné: vyměňovat si názory na uslyšené a na odborné problémy vůbec; snažit se vytahovat z druhých rozumy, abych věděl, co kde letí a co kdo chystá; snažit se seznámit s těmi, koho bych rád poznal, a to buď podle mé odborné orientace, nebo podle toho, kdo mi může být užitečný /viz např. pozvání na nějakou další konferenci-kongres-symposium/ nebo také podle toho, kdo se mi líbí /směr muž - žena, žena - muž/; plést všemožné dobré i škaredé intriky; užít si volnosti a přimknout se k nějaké veselé až pijácké společnosti; nechat sebou smýkat, jak náhoda dá; tiše zmizet a jít si objevovat cizí město, do kterého mne osud zavál; tiše zmizet a jít si do svého pokoje kutat na svém referátu, případně zítřejším diskusním příspěvkem, aby vypadal pokud možno geniálně a zároveň téměř zcela improvizovaně - to je zvlášť

efektní!; využít příležitosti a pořádně se prospat.

Dr. Eva L. měla trochu smůlu. K jejímu stolu si přisedly dvě kolegyně středních let. Patřily k odrůdě siamských veverek, které se neodvažují pustit se jedna druhé, aby nevypadaly samy, pořád hopkují spolu a usilovně konverzují, aby to vypadalo, jako že se kdovíjak dobře baví. Tak se odsuzují předem k tomu, že se vůbec bavit nebudou. Čtvrtý u stolu byl mladík, jeden z dnešních referentů, jehož výklad se pohyboval v mlžinách abstrakce a byl tak prošpikován terminologií, že to musel být buď extrakt nejvyššího poznání, nebo naopak docela jalové povídání, to se Eva neodvážila posoudit. Bylo to samé "relevance operátorů pro heterogenitu entit" a "inverznost relace participantů", samé modely a schémata a jen dva tři podivuhodně neživotné příklady /Valentina je manželkou Valentinovou, Hubert je bez slepího střeva.../ poskytovaly milosrdně záchytný bod. Muž shtl večeri a důležitě pílil věnovat se svým vědeckým rejdům.

Dr. Evě L. taky trochu kazily náladu i její prostinké, za tu dobu už nutně okoukané bílé šaty. O tom, že její kufr zatím možná koná i cestu kolem světa, se rozhodla nikomu se nezmiňovat. Připadalo jí hloup= jakoby se omlouvat, že má na sobě pořád to jedno oblečení. Ostatně všem by to stejně nemohla vysvětlit. Rozhodla se přidat se na chvíli k veselému kroužku, který se začal vytvářet kolem profesora Miladinoviče. Nějak to dokázal, že se tu shromáždily nejmladší adeptky oboru. Kroužek těch svěžích boubelinek byl docela okouzlen tím, jak nezištně jim právě profesor rozdával šarm a životní zkušenosti.

- Moje teorie pyramidy, říkal právě a přátelsky mrknul na přicházející Evu /ale že by moc nadšeně, to taky ne/. - Pyramida se skládá ze samých kvádrů, jak známo, a to kvádrů v podstatě stejných. Dole jich musí být hodně, aby ty nahoře

dobře držely. Kvádry jsou, jak již řečeno, zhruba stejné. To znamená, že i ten, který se dostal až docela nahoru, může být úplně stejný jako ty dole, a nejen to, vlastně na kvalitě toho kvádrů nahoře tolik nezáleží jako na vrstvě spodní, ta musí být nejsolidnější, ta je pro pyramidu relevantní. Ale nahoru se dostává pořád méně a méně kvádrů, nemůže jich tam být víc, než si žádá rozměr pyramidy. Proto špička ve vědě, milé dívky - přesněji ovšem špička vědeckých organizací, vřelí ty akademické významnosti a zejména lidé v čele vědeckých institucí - proto špička ve vědě nemusí být, milé dívky, vůbec ten kvádr nejlepší, respektive kvalitativně nejhodnotnější, může to být prostě jen ten, který není horší než ostatní, ale dovedl se šikovně postavit, když se pyramida stavěla. Nebo ani to ne, prostě náhodou padl stavitelům do ruky.

- Ale pane profesore, zasmála se jedna boubelinka, vy sám přece také patříte k akademickým významnostem.

- A kdo řekl, že nejsem stejně dobrý kvádr jako ti ostatní? A mimochodem, tak vysoko zase nestojím, abych si mohl dovolit být třeba zvětralý nebo zpuchřelý nebo šišatý.

Profesora Miladinovišče rozpaloval vlastní důvtip. Víno žbluňkalo do pohárů. Tady se bude za chvíli zpívat.

Eva si vzdychla, nedá se nic dělat, musí ještě popracovat na referátu. A taky se na to dobře vyspat. Měla dojem, že si profesor ani nevšiml jejího odchodu, byl cele zaujat okouzlováním boubelinek.

Ráno třetího dne bylo stále ještě teplo a slunečno. Eva hned před snídaní telefonovala na letiště, rozhodnutá dojet si pro své svršky taxíkem. Ale nebylo to nutné. Zavazadlo ve Varšavě nebylo a Eva pochopila, že je zbytečné dělat si naděje. Někde v jedenáct hodin na ni dojde řada. Nedá se

nic dělat, musí zůstat tak, jak je. A jako dobrý chirurg před operací rezolutně vyhodila z hlavy všechny podružné zbytečnosti. Až ji samotnou překvapovalo, jak rázem přestala myslet na své oblečení a obsah svého kufru střízlivě přičetla k životním ztrátám. Aspoň že je teplo.

- Dobré jitro, jak jste se vyspala, naše bílá paní /white lady/, pozdravil ji před vchodem do jídelny Angličan z věřejšího dopoledne. Už se těšíme, co nám dneska povíte.

To Evě dodalo myslí, ale přesto pokonverzovala s Angličanem jen s přátelskou zdrženlivostí. Chtěla si uchovat myšlenky pečlivě urovnané a neroztřásat je teď žádným vzruchem, a ten by, zvláště vzhledem k jejím bídným znalostem angličtiny, další rozmluva nutně znamenala. Posnídala u stolu, kde bylo prostřeno jen pro jednu osobu, zaujala místo v sále a sledovala průběh zasedání pozorně, ale bez vnitřní účasti. Registrovala a dokonce si i zapisovala, co říká její předřečník Rus Izmajlov, ramenatý muž s velkou hlavou novorozeněte, z níž se dívaly nesmírně laskavé a smutné oči velmi dospělého muže. Nečetl vůbec svůj text, ani se do něho jednou nepodíval, a přece mluvil plynule, hladce a vysoce logicky. Ačkoli vlastně polemizoval s mnohými, i přítomnými, autoritami, ba i s autoritami z vlastních řad, dělal to způsobem tak jemným a plným vážnosti k mínění druhých, že už tím získával na svou stranu. Eva si říkala, tohle si pak v klidu musím pořádně projít, ale to už zaznělo její jméno, vstala ze svého místa a s trochu rozbušeným srdcem vyšla ke katedře.

Tak a teď stojí poprvé v životě před shromážděním tak velkým a tak dobře znalým věcí. Desítky očí zaměřených na ni. Teď jsou ještě pozorní i trochu zvědaví, jak se projeví tahle nová tvář, ale co za chvíli, nebudou se nudit, povídat

si, odcházet? Ještě dobře, že jsem se těch pár prvních vět naučila nazpaměť, kmitlo Evě hlavou, jinak by se mi pěkně třásl hlas. Ten se jí stejně trochu zatřásl, odkašlala si - a najednou to tady bylo. Ten zvláštní a těžko popsateľný pocit, kdy se člověk jakoby odpojí sám od sebe, v hlavě se žapne jakési druhé, vyšší myšlení, najednou se pohybujeme v prostoru vědomí s lehkostí a jistotou vládce, opakujeme kroky a tahy známé a mnohokrát předtím již vykonané, ale není to přitom jen opakování nacvičeného, je to znovu ta prvotní objevná cesta, jenže teď už nás nic nemate, na křižovatkách neváháme, nenarážíme na houštiny, známe bezpečně směr a cítíme, jak je to důležité, protože teď najednou nejdeme po té cestě sami. Jako horský vůdce máme teď za povinnost být v čele a vést za sebou ty ostatní - snad proto teď, dokonce právě v tuhle chvíli veřejnou nalézáme ještě lepší drobné zkratky, splháme s nenadálou snadností k jasnému a zřetelnému cíli, otvírají se nám další obzory a perspektivy v tak široké a ostré viditelnosti jako snad předtím nikdy.

Referát byl dobrý. Eva to cítila v každém nervu už když se vracela na své místo. A přesvědčila se o tom za hodinu, když začala diskuse. K jejímu referátu se mluvilo. Kdežto o věcech průměrných a nezajímavých se většinou moc nemluví. Obecně vzato jsou totiž diskusní příspěvky v zásadě dvojího typu. Jedny, nesené ohledem zdvořilostním nebo zájmy "mimo-vědeckými", jak zní ušlechtilá odborná hantýrka, a druhé, ty opravdové, které připomínají ne snad nějaký tupoduchý souboj ani snad bravurní šerm, spíš je to, jako by na předmět, osvětlený z určité strany, začaly vrhat další světla reflektory zavěšené v nejrůznějších místech. Ten, kdo pronesl referát, k němuž se pak hodně diskutovalo, bývá často udiven: některé ty paprsky jsou třeba úplně mimo a ni ten jeho předmět nezasáhnou, ale jiné, vida, v jejich světle se objevila nějaká nová proporce, dosud neviditelný úhel, nečekané nové průsečíky vztahů.

Diskuse k předneseným příspěvkům má ovšem také svůj ustálený rituální model. Sluší se například, aby se napřed vyslovily autority. I vyslovují se tedy napřed autority nebo ti, kdo se jimi cítí být, a teprve potom odborníci střední kategorie, na závěr pak se osmělují s pípnutím Měl bych jen malou poznámku zástupci vědeckého plebsu. Vždycky se v takovém plénu vyskytnou lidé zřetelně využívající diskuse k tomu, aby se sami předvedli - houby jim záleží na tom, jestli mluví ke zvolenému referátu, ten je jim totiž jen záminkou, ke které obratně přišijí něco z toho, na čem si právě doma vyšívají a v čem se mohou blýsknout. Vůbec to blýsknutí, jak to je lékavé! Někdo schválně sype z rukávu odkazy na literaturu co nejsvětovější a co nejméně dostupnou, jen ať mrkaj, co všechno má být triviální samozřejmostí pro nás pravé vědce, někdo se zvláštní oblibou cituje názvy cizích prací v originále, aby předvedl jako něco přirozeného svou ale úplně bezva výslovnost, jiný volí metodu dotazů a nevinně se táže referujícího, jak že ten chápe pojem ten a ten/nejlépe se hodí k takovému dotazu pojmy pokud možno základní, ale obecné a různorodě interpretovatelné jako např. "Jak chápete jazykovou funkci?"/, jaký je jeho postoj k názoru toho a toho badatele /zde naopak výhodné mířit k dílčí složce určité konkrétní teorie, např. "Jaký je váš názor na Peecovo pojetí aktartů"/ - zkratka vlastně toho chudáka veřejně zkouší, jestli umí to, co zrovna zvládl on sám. Ale vždycky se také v diskusi najdou vzácní jedinci schopní přiblížit se stanovisku toho druhého, pokusit se zároveň podívat se na cizí problém jeho i svými očima, a takový diskusní příspěvek je ovšem ten nejvzácnější paprsek toho pravého světla. Věru nerozumné je proto každé soukromé tajnůstkářství. Kdo si schovává veřejné vystoupení až do té doby, kdy bude mít promyšleno všechno do puntíku, nutně zkrachuje: buď se nevypořádá se svým tématem nikdy, nebo nakonec sesmolí něco zcela planého.

Dr. Eva L. vyjela po obědě výtahem do svého sedmého poschodí snadno a lehýnce jak v rozkmitané houpačce a zalítla do svého pokoje jak ptáče do ráje. Jásala v ní každá žilka, přesněji řečeno, teprve teď, když ji nikdo neviděl, teď si dovolila to právě vnitřní jásání: hurá, chytila jsem býčka za rohy, sedím koníkovi pevně v sedle, šlapu si to po dobré cestě! Pryč s obavami, strachy a s mindrákem. Tak to v ní hrálo radostí i přestálým napětím, že pocítila potřebu ulehnout a tu vibraci ve svém vnitřním soukolí zas hezky zklidnit, aby se kolečka nerozletěla. Ale myšlenky jí smýkaly na všechny strany. Jaká škoda, že tu není aspoň někdo z mých pražských kolegů! Jednak je v tom vlastně taky jejich práce, a pak - úspěch je přece jen tehdy úplný, když ho vidí někdo z mých lidí! Komu to můžu vyprávět - třeba i v rodině - aby si nemysleli, že se chci vytahovat? V rychlém defilé se jí honily hlavou poznámky z diskuse, ale ty energicky zahnavla pryč - to si promyslím až potom. A už se těšila, jak si to bude promýšlet dál. Taky se rozhodla, že půjde za tou věrejší Polkou a pokonzultuje se s ní, ještě včera by se neodvážila, ale teď je všechno jiné, teď už tu není v davu statistů. Pak se ale neodbytně vynořil zase ten nešťastný kufr. Aspoň teď kdyby se mohla převléct! A co dnešní divadlo? A co zítřejší večírek? Zrovna teď, když už si začala připadat ve sele jak na školním výletě, žádné napětí, žádné plánování práce, nečeká ji žádné vaření, žádný úklid - a takovýchle malér!

Nebudem už ani zbytek symposia popisovat. Ještě se vystřídalo několik řečníků /mezi nimi jeden příšerně tvrdohlavý Nor, který si vzal do hlavy, že bude mluvit polsky, když už se tu polštinu učí, a že bude mluvit, a ne jen to číst, ale šlo mu to příšerně ztěžka, namáhavě lovil slova a pak je ze sebe po slabikách vyvrhoval - rze-czy-wis-tósć nebo przy-po-rząd-ko-wane - a namáhavě lepil věty, až bylo publikum

celé upachtěné z toho, jak mu každý v duchu pomáhal a snažil se uhádnout, co vlastně chce říct/, ještě bylo večer divadlo /zase ty už úplně protivné bílé šaty!/, ještě bylo poslední dopoledně s referáty, které už nikdo pořádně neposlouchal, jako když se přejedeným hostům nabízí ještě naposled něco k zakousnutí, ještě bylo volné odpoledně s výletem do Wilanova /zámecké obrazy, miloucká mladá průvodkyně a pak zeleň, zeleň velikého parku a příjemné bloumání už jen tak/. Od pana profesora Miladinoviče odpadly boubelinky /vidíš, to máš za to, že sis mě ani pořádně nevšiml/, teď provází v Lazienkach hlouček dam, tentokrát už středního věku, k Chopinovu pomníku, jehož bronz je rozmáchlý, těžký i lehký zároveň, smutný i jásavý zároveň, celý v letu, v bouři, ustrnutí - ještě byla poslední rychlá večeře a už tu byl večírek na rozloučenou.

Toť se ví, že v situaci dr. Evy L., pokud jde o garderóbu, nedošlo za tu dobu k žádnému prudkému zvratu v její prospěch. Div že se z toho tajně nerozplakala - copak proboha nemá právo se líbit? Proč má vypadat o pět stupňů hůř než všechny ostatní? Jak se večírek blížil, začínalo už taky vedro povolovat, už chodila pořád ve svetýrku, šťastná, že má aspoň ten. Koupit si nahonem nějaké nové šaty dost dobře nemohla - za peníze, které tu vlastnila, se nic slušnějšího nedalo pořídit a ani na to nebyl čas. Taky ovšem nemusela jít na večírek vůbec a zahalit se tak do zajímavého nedostupna - ale co z toho? Všechny ženské by si řekly, nemá chudák jiné šaty, a ona by se jen užírala, že se sama připravila o zajímavý zážitek. Na organizaci nějaké výpůjčky už taky nebylo kdy. Nakonec jí napadlo přijatelné řešení. V obchodě kousek od hotelu si koupila velký pletený černý přehoz s efektními třásněmi. Domluvila se s pokojskou, šaty přeprala v umývadle, prosušila na balkónku, a zatímco se žehlily, popracovala na svém účesu s přece jen vypůjčenými

natáčkami a fénem. Když už jsem na tom jak ta Popelka, ať mám aspoň pěknou makovičku!

Přesto vstupovala do sálu s jistými rozpaky, zato v jak jiskřivé náladě z něho o šest hodin později odcházela!

Víte, takový večírek, když se povede, je pro muže i ženy vědy povyražením, nad nějž neznají lepší. To se ví, sem tam se najde morous, který to všechno pokládá za přízemní hemžení. Ale my ostatní, my si dnes večer přijdem, jako že jsme dostali dovolenou ze svých obvyklých rolí, ze všech svých běžných vztahů, ze svých starostí, z práce, ba dokonce i ze svého věku. Je krásné, že jsme tu většinou bez svých manželů a manželek. Je krásné, že sem tam někoho známe a někoho ne. Je krásné, že jsme po tři dny tak pěkně soutěžili jak ve školní třídě, zase každý jen sám za sebe a s tajnou touhou po dobré známce - vstupence do dalšího odborného bytí, do budoucnosti, a tu máme před sebou, protože každé myšlení, každý otevřená problém má před sebou prostorný čas budoucí a my se ho můžeme dotýkat, ať je nám třeba sedmdesát! A je krásné, že si můžeme malinko a zcela nezávazně poflirtovat. A když dostanem chuť pohovořit o věcech duše, že vždycky můžeme někomu pootevřít své nitro - stejně ho potkáme bůhví kdy nebo kdoví jestli vůbec kdy. A dozvíme se toho za ten jediný večer o lidech a o všem možném, jéjé, celou kupu! A třeba si i zatancujem -

Dr. Eva L. ani o sobě nevěděla, že jí jde tak výborně čardáš, a taky si nemyslela, že by byla schopna konverzovat anglicky na téma největší sobec přítomného shromáždění /Angličan, ona a ještě jedna Polka se shodli na tom, že je to ten Nor, co se rozhodl udělat si veřejné cvičení v polštině/, a nikdy by byla neřekla, že dokáže vést zdvořilou, ale přesto nenucenou konverzaci s oním zasloužilým kmetem, který zahajoval shromáždění a teď jí dokonce pozval ke svému stolu,

aby jí řekl několik povzbudivých slov.

Ne, šaty vůbec nebyly překážkou. Vlastně, a to pro ni bylo novým chromujícím poznáním, spíš naopak. Každý si ji podle těch šatů pamatoval. Zatímco ostatní ženy se neustále měnily, ona mezi nimi pořád plála stejným bílým plamenem jako rozsvícená svíčka - zkrátka stala se naší bílou paní.

Profesor Miladinovič na ni radostně kýval, když procházela kolem jeho stolu. Přisedla na chvíli do malého kroužku /nebude se ti mstít/ teď už čtyřicátnic.

„Moje teorie nestejného počtu, milé dámy, blaholil. Jde o to, že ve vědě - jako ostatně ve společnosti vůbec - je zapotřebí určitého velkého množství pracovníků vysoce kvalitních, a to množství čím dál tím většího úměrně vzrůstajícím znalostem a stále se větvičím perspektivám vědy. Ale tolik kvalitních lidí prostě není. Kvalifikovaných, to ještě, ale kvalitních, to ne, tato diference je prosím důležitá. Je tedy přirozeně nutné obsadit daný počet míst těmi, kdo jsou k dispozici. Prosím, vždycky byli a budou dobří a ještě lepší profesoři, dobří a ještě lepší lékaři, ale to je něco jiného. Zaveďte sebepřísnější kritéria, uspořádejte sebeobjektivnější a ničím neovlivněné konkurzy - na místa kvalitních pracovníků se nutně dostanou i lidé pod laťkou potřebné úrovně a vlastností právě vzhledem k oné disproporcii mezi potřebou a disponibilitou. Obrazně řečeno když chcete inscenovat operu, musíte obsadit všechny role, vem kde vem. A tedy začíná zrelativňování. Sám pojem kvality se v myslích lidí začíná kvalitativně měnit. Kvalita se počítá podle místa, které zastávám, čím vyšší místo, tím ergo je i má kvalita vyšší. A tak vědecky plodný člověk, skutečně schopný koncepčního myšlení, nutně naráží na nevraživost těch, kdo jsou na tom úředně úplně stejně -

- Možná, namítla jedna z dam, že prostě společnost

nedovede pořád ještě vykřesat z lidí ty pravé schopnosti?

- Dost možná. Ale současný stav je evidentní. Vědecky vynikající mozek zastává totéž místo co mozek schopný jen rozvíjet a propracovávat a přitom to rozhodně nedělá dobrotu. Nedělejme si iluze, hloupost a špatnost je v každém z nás, jenže v některých lidech je v dávce tak mimořádné - - počkejte, povím vám -

Profesor se pustil do anekdot. Eva šla zas o dům dál, bylo jí líto nevyčerpat aspoň několik možností tohoto večera, který tak rychle šplouchal časem do nenávratna.

Kdosi jí položil ruku na rameno: Otočila se. Velká hlava novorozeněte a smutné jasné oči velice dospělého muže. Pousmál se na ni v náznaku.

- Dovolíte na okamžik? Ještě jsem neměl příležitosti vám říct, jak mě zaujaly vaše myšlenky.

Ale Izmajlov nepokračoval v rozboru jejích myšlenek. Zřejmě ji pouze uznal za intelektuálně schopnou a zdála se mu tedy vhodným subjektem pro to, aby jí sdělil myšlenky vlastní. Nabídl jí místo u nejbližšího volného stolu, naklonil se k ní a tiše se zeptal:

- Nezdá se vám, že je to všechno - všechny ty referáty, diskuse, vystoupení - že je to všechno jen hra? Vymýšlíme si teorie věty, hledáme zákony slovosledu, modelujeme jazyk, uvažujeme o systému ve slovtvorbě - ale zajímá nás to opravdu tolik? Ruku na srdce, pokládáme to opravdu za tak strašně důležité? Nezabýváme se tím jen proto, že na tomhle písečku nám to jakž takž jde a můžeme si tu hrát na pravé stavitele hradů a zámků - ale opravdové hrady a zámky se stavějí někde jinde a z jiného materiálu?

S náhlou jasnozřivou jistotou, jakou dodávají takovéhle chvíle mimo náš běžný čas, na to Eva řekla:

- Kromě narození a smrti je přece ve všem prvek hry. A už měla na jazyku jednu vědeckou psychologickou práci, která právě učeně pojednávala o tom, jak si všichni v životě hrajem.

Izmajlov zřejmě nebyl člověkem dialogu.

- Co myslíte, kolik je mi let? zeptal se náhle, a to byla od muže otázka velmi zvláštní, muži se většinou snaží skrát svou ješitnost v tomto směru. Eva hbitě vyslovila v obvyklé zdvořilostní taktice cifru o něco nižší, než byl její odhad.

- Uhodla jste zcela přesně, i s těmi pěti lety navíc, které jste si jen myslela.

Zase se tak v náznaku pousmál.

- Tak vidíte. Je mi čtyřicet osm. Už je pozdě. Už je pozdě dělat něco užitečnějšího. Moje písečné hrady jsou příliš nádherné i obdivované, než abych se jich dokázal vzdát. Už jsou mi příliš drahé.

Políbil krátce Evě ruku a odplul i se svým trochu koketním smutkem, který se mu podařilo někomu vyslovit, do dalšího časového kruhu večera.

Evě se nechtělo lámat si hlavu zrovna teď jeho pochybnostmi, ostatně, který lingvista, který literární vědec, který filozof je občas nemá? A ona byla teprve na počátku hry, vlastně to pro ni ještě vůbec hra nebyla, ještě jí všechno to stavění teoretických hradů a zámků stálo příliš mnoho úsilí, než aby se jí mohlo zdát snadným, také ještě nebyla tak stará a tak vzdělaná, aby už jí pod kůží začínala nahledávat skepse, a pak taky měla úspěch za katedrou - vzdor tomu, že ještě nebyla vyzdobená žádnými honosnými tituly - a měla úspěch i tady na tom večírku - vzdor svým plátěným hadýrkům. Měla úspěch a chtěla se veselit, tančit, zpívat a těšit se na budoucnost.

Když se hluboko po půlnoci vrátila s jakousi rozjařenou pěticí do hotelu, uviděla v hale u stolu profesora Miladinoviče v klidné zábavě s docela šedivou dámou, profesorkou z Berlína.

Jak čekala na výtah, dolétaly k ní útržky profesorských úvah:

---... moje teorie náhody... ať dosáhneme jakékoli mety, je to vždycky napůl náhoda, ona náhoda ve smyslu zákona pravděpodobnosti... Vezměte si vědu: samozřejmě, člověk musí mít určité předpoklady, bez nich to nejde, ale to ostatní... jedinečná realizace obecně platného zákona... souhra náhod... konstelace příznivých okolností...

I pomyslela si ve výtahu: kdoví, třeba i ty mé bílé šaty jsou taková náhoda ve smyslu jedinečné realizace obecně platného zákona pravděpodobnosti - udělaly ze mě v očích ostatních něco trochu jiného, než jsem, a mně zas přinesly nové poučení - A taky zlomyslně zaznamenala, jak střela profesorova šarmu, původně zacílená k boubelinkám, dopadla zákonitě a bez vlivu všech náhod nakonec k nohám té šedivé dámy.

K ránu přelo. Pořádně se ochladilo a Eva se na slavnostním zakončení jen klepala i pod svým novým vlněným šátkem. Na letišti si pak vzala taxík, aby z toho nebylo víc než jen obyčejná rýma, kterou už cítila v kostech.

Město rychle ubíhalo kolem, už v něm na ni nic nečekalo.

Na letišti se pak stala ta náhoda, která v literatuře vypadá jako pečlivě vysyřená schválnost a v životě jako kopie literárního výmyslu. Když se šla zeptat, kde má v Praze hlásit ztrátu svého kufru, ejhle! jakápak ztráta - valizka byla tu. Ta světoběžnice doletěla právě dnes ráno.

A tak si jí Eva nechala projít celnicí, odvlékla jí na toaletu a honem se převlékla do teplejších svršků, to nevadí, že jsou celé pomačkané. A spokojeně běžela znovu k celnici a těšila se - už aby byla zas v tom nadmračnu, už aby vychutnala ještě jednu hodinku v nebi, už aby měla zas kolem sebe své domácí lidi, aby jim mohla všechno vypravovat a ještě dnes večer udělit svým bílým šatům slavnostní titul zasloužilého člena šatníku.